

Andor László:

Sport és terror

Az atlantai robbantás különféle értékelései többnyire az 1972-es müncheni terrorcselekménnyel kerestek párhuzamot. Érdekes, hogy alig öt héttel a manchesteri bomba után szinte senki nem foglalkozott már a labdarúgó EB elleni merénylettel, holott az időbeni közelség miatt mind a hasonlóságok, mind a különbségek feltárása fontos lehet.

Melyek a technikai hasonlóságok? Mindkét esetben időzített bomba robbant, de nem a sportesemény színhelyén, hanem a vendéglátó város egy forgalmas pontján. Az elkövetők mindkét esetben telefonon értesítették a rendőrséget, alkalmat adva a megtámadott terület kiürítésére. A technikai különbség: az angol rendőröknek tökéletesen sikerült a kiürítés, a vártnál nagyobb detonáció ellenére is el tudták kerülni a halálos áldozatot. Az amerikaiak nem voltak elég gyorsak (nyilván sokkal kevesebb a tapasztalatuk); egy viszonylag primitív robbanószerkezet is két azonnali halál okozója lett. Formai hasonlóság a két esemény között, hogy a terroristák egy olyan eseményt használtak ki a figyelem felkeltésére, amelyre azokban a napokban az egész világ érdeklődése irányult. Észre kell azonban venni a tartalmi különbséget is.

Az IRA manchesteri robbantása egy hosszú évtizedek óta folyó függetlenségi harc egy állomása volt. Néhány évvel korábban már egyszer sikerült a köztársasági hadseregnek tárgyalóasztalhoz kényszerítenie a londoni kormányt azáltal, hogy bebizonyította a brit nagy hatalmi státusz alapját képező pénzügyi központ, a City sebezhetőségét. Mivel a tárgyalások fél évvel korábban - döntően John Major konoksága miatt - megszakadtak, az IRA két üzletközpont felrobbantásával ismét támadást intézett a brit pénzvilág ellen. Számukra az ország harmadik legnagyobb városának sokkolása csak melléktermék volt. Az anyagi kár tetemes volt: hat nappal a robbantás után nekem mintegy fél órába telt, míg a rendőrség által lezárt, aprólékos vizsgálatnak alávetett területet körbejártam. Öröm az ürömben a manchesteriek számára, hogy a két modern bevásárlóközpont annyira elcsúfította a városképet, hogy most fokozott érdeklődéssel várják az új beépítési terveket.

Az atlantai robbantók - valószínűleg a TWA-utasok kivégzőihez hasonlóan - nem akarnak tárgyalni senkivel. Tartalmát tekintve az atlantai merénylet a tavalyi oklahomaihoz hasonlítható; az akciót minden bizonnyal az az amerikai fundamentalista szélsőjobb követte el, amely hol legális (például McCarthy szenátor), hol illegális (például a Ku Klux Klan) formákban bukkant fel a XX. század során. Két fő célpontja a szövetségi állam és az Egyesült Államok nemzetközi szerepvállalása volt. Számukra az USA minden nemzetközi kötelezettségvállalása, és ehhez kapcsolódóan minden amerikaiak által finanszírozott nemzetközi intézmény, és szinte minden szövetségi (washingtoni) szerv az amerikaellenes tevékenység kiinduló pontjának tekinthető. "...őrült beszéd, de van benne rendszer ..."

A nagyhatalmak által rendezett világverseny logikus célpontja a demonstratív terrorcselekményeknek, akár kötődnek valamiféle távlati politikai célhoz, akár nem. Tudja ezt minden politikus és biztonsági szakember; nem véletlenül voltak az FBI és más szervek előkészületei oly rendkívüliek. Bármennyire is szeretnénk az olimpiai játékokat 'a népek barátságát kifejező univerzális fesztiválnak', vagy akár 'kétmilliárd ember egyidejű örömszerzésének' látni, az olimpia több is ennél, meg más is. Hiszen mi egyébről szóltak a játékok negyven évig, mint az amerikaiak és a szovjetek rivalizálásáról? Mi váltotta ki a legtöbb izgalmat, ha nem a frontországok szereplése: a melbourne-i vérfürdő, az izraeli vértanúk, a kubai és a kelet-német sikerek.

Az ókori görögöknél a háborúk szüneteltek az olimpiák ideje alatt, a modern világban ez pont fordítva történt. Ad absurdum mellett is érvelhetnénk, hogy az egész olimpiai hagyomány felelevenítése az első világháború előkészületeinek egyike volt. Lehet, hogy a derék Coubertin báró komolyan gondolta, hogy e nemes sportesemény "a népeket egymáshoz fűző szép szalag" lesz, kezdeményezése azonban két vonatkozásban is a háborúra való felkészülést szolgálta. Egyrészt megerősítette a testi erő, a küzdőszellem, a fizikai teljesítőképesség kultuszát, sokakat mozgósítva a háborúskodáshoz szükséges, ám korábban elhanyagolt testedzésre. Másrészt pedig nagyban hozzájárult a nacionalizmus népi meggyökereztetéséhez; korábban ugyanis a nemzetek elkülönülése és szembenállása, a más nyelvet beszélők ellenségnek vagy akár ellenfélnek tekintése egyáltalán nem volt magától értetődő az egyszerű ember számára.

Csak a legnaivabb kommentátorok állíthatják, hogy a nagy nemzetközi versenyeken valamiféle objektív sportszerűség és esélyegyenlőség uralkodik. Az eredmények döntően azon múlnak, - és ezt a magyar bronzkorszak beköszönte óta a mi sportvezetőink is egyre gyakrabban hangoztatják, - hogy mely ország mennyi erőforrást tud mozgósítani a felkészülésre. A hidegháború alatt tehát az üzleti és az állami finanszírozás vetélkedett egymással, mindaddig, amíg az utóbbi össze nem omlott. Ami a "negyven év" olimpiáiban és Atlantában közös vonás, hogy az úgynevezett harmadik világ országai többnyire csak statisztái lehettek a versenyeknek. Itt lép be a képbe a TWA-repülőgép felrobbantóinak vélhető motivációja.

Manapság az Egyesült Államok vagy Nagy-Britannia városait és légi járatait robbantgatni igazságos cselekedetnek tűnhet fel mindazok szemében, akik számára az olimpia a fehér felsőbbrendűség szimbóluma, és akik úgy tekintenek e két nagyhatalomra, mint amelyek kedvükre löhetnek és bombázhatnak más országokat, beleértve a civil lakosságot is. Párszáz amerikai és francia meggyilkolása szerény visszacsapásnak tűnhet Bagdad bombázásához, Líbia kiközösítéséhez, vagy Izrael hódításainak finanszírozáshoz képest.

Ha elfogadható mentség nincs is a terrorcselekményekre, racionális magyarázat mindenképpen van. És nem kell posztmodernnek lenni ahhoz, hogy belássuk: a tévé előtt izgalmakat váró, a nyári szabadságot a sporteseményhez igazító egyszerű ember igényli is az efféle drámákat. Az egyik magyar tudósító például átszellemülten jelentette Atlantából: a robbantás után a szeme előtt lejátszódó eseménysor éppen olyan volt, mint amelyeneket az amerikai bűnügyi filmekben látni. Ha az első körben kiesik korábbi aranyérmesünk, ha az a csapat üti ki vízilabdacsapatunkat, amelyiket a mieink egyszer már megverték, és futballistáink két perc alatt el tudnak veszíteni egy meccset, akkor legalább egy kis kárpótlásban hadd legyen részünk. A tévétársaságok is jobban járnak, ha a sportversenyekkel efféle "extra szolgáltatások" is járnak - több rendkívüli híradás, több elnöki nyilatkozat, több aggódás, több műsorperc, több hirdetés, több bevétel. Ha most döntenének a 2000. évi olimpia színhelyéről, talán nem is Sydney kapná a rendezés jogát. Hanem Manchester.